

Varför ansöker inte fler unga vuxna om förlängt underhållsstöd?

Utgivare: Försäkringskassan
Analys och prognos

Upplysningar: Anna Falkenberg
010-116 93 50
anna.falkenberg@forsakringskassan.se

Webbplats: www.forsakringskassan.se

Förord

Socialförsäkringsförmånen förlängt underhållsstöd syftar till att ekonomiskt kompensera för en frånvarande förälders försörjningsplikt där inte denne inte uppfyller den. Förmånen träffar i stor utsträckning den mest ekonomiskt utsatta gruppen barnhushåll det vill säga ensamstående föräldrar med barn.

Tecken tyder idag på att förmånen underanvänds. Denna studie är initierad av Försäkringskassan i syfte att fördjupa kunskapen hos myndighetsledning och regeringen om storleken på underanvändandet. Studien fokuserar också på att förstå orsaken till och konsekvenser av underanvändandet samt hur övergången från underhållsstöd till förlängt underhållsstöd upplevs av unga vuxna.

Undersökningen baseras på en analys av unga som underhållsstöd betalats ut för när de var 17 år, men som när de fyllde 18 år inte ansökte om förlängt underhållsstöd. Trots att de nyblivna 18-åringarna hade likartade boende-förhållanden och studerade på gymnasiet, ansökte enbart cirka hälften av dem om förlängt underhållsstöd.

Om grupper som egentligen har rätt till förmånen inte ansöker om den kan det leda till både ekonomiska och sociala utmaningar. Att växa upp med knappa ekonomiska villkor kan vara mycket påfrestande för relationen mellan barn och föräldrar och skapa skuld känslor som påverkar den ungas självkänsla negativt.¹ En risk är också att unga slutar skolan i förtid och börjar arbeta på grund av dålig ekonomi i hushållet.

Rapportförfattare är Anna Falkenberg, Huiqiao Liang och Sten Olsson från Avdelningen för analys och prognos, samt Niklas Löfgren från Avdelningen för barn och familj.

Stockholm, september 2019

Gabriella Bremberg
Chef för Avdelningen för analys och prognos
Försäkringskassan

¹ Harju A 2008, och Hjort T, 2007.

Innehåll

Sammanfattning	6
Få unga ansöker om stödet	6
Familjer som lever i större utsatthet ansöker mer sällan	6
De unga får vanligen för lite pengar eller inga alls.....	6
Oproportionerligt stor försörjningsbörda för boföräldrar.....	7
Okunskap om att förmånen finns är största anledningen till att unga inte söker förmånen	7
Summary	8
Few young people apply for the benefit.....	8
Families live in greater vulnerability	8
Young people usually get little or no money at all	9
Increased economic burden on the parent living with the young adult.....	9
Lack of knowledge about the benefit the biggest reason why young people do not apply.....	9
Inledning	11
Syfte och frågeställningar.....	11
Disposition av rapporten	12
Centrala begrepp	12
Underhållsstödets framväxt och utformning	15
Framväxten av underhållsstödet.....	15
Underhållsstödets utformning	16
Metod	19
Studiepopulationen	19
Webbaserad enkät.....	19
Registerdata.....	20
Resultat	21
Förlängt underhållsstöd underanvänds.....	21
Det är särskilt utsatta familjer som inte ansöker	22
En allt lägre andel ansöker.....	23
Unga som avstår från att ansöka känner sällan till förlängt underhållsstöd	24
Ungas upplevelser av hur ekonomiska överföringar från föräldrarna fungerar	25
Hur Försäkringskassan informerar om förlängt underhållsstöd och underhållsskyldighet.....	25
Diskussion	27
Syftet med förmånen uppfylls inte.....	27
Olika orsaker till mörkertal.....	27
Okunskapen om förmånen kan hanteras med effektivare information	28

Effektiv information är bara en del av lösningen	28
Referenser	30
Bilaga 1. Bortfallsanalys	32
Bilaga 2. Enkätfrågor	34
Undersökning om förlängt underhållsstöd	34
Bilaga 3. Informationsbrev	39
Brev 1	40
Brev 2	41
Bilaga 4. Studiepopulationens avgränsning.....	42
Bilaga 5. Studiepopulationen fördelat på svarsfrekvens och bakgrundsvariabler.....	43
Bilaga 6. Tabeller, enkätsvar, kön	47

Sammanfattning

Denna studie är initierad av Försäkringskassan i syfte att fördjupa kunskapen hos myndighetens ledning och regeringen om storleken på underanvändandet av förlängt underhållsstöd. Studien fokuserar också på att förstå orsaken till och konsekvenser av underanvändandet samt hur övergången från underhållsstöd till förlängt underhållsstöd upplevs av unga vuxna. Till skillnad från underhållsstöd så riktar sig förlängt underhållsstöd till unga studerande mellan 18 och 21 år. Förmånen söks och utbetalas till den unga nyblivna vuxna. Den av föräldrarna som den unge inte bor hos under studietiden blir ”motpart” till den unge.

Studien har genomförts med analys av material från registerdata och en webbaserade enkät skickad till den berörda gruppen.

Få unga ansöker om stödet

År 2016 fick föräldrar till cirka 17 000 unga födda 1999 underhållsstöd av den andra föräldern. I denna grupp ansökte endast omkring hälften (8 000) om förlängt underhållsstöd från Försäkringskassan året efter, när de fyllt 18 år och cirka 9 000 ansökte inte.

Sammanvägning av registerdata och enkätsvar visar att underanvändandet av förmånen, det vill säga mörkertalet, kan skattas till mellan en fjärdedel och en tredjedel, det vill säga till mellan 4 200 och 5 300 unga som inte ansökt.

Familjer som lever i större utsatthet ansöker mer sällan

Familjer till dessa unga som inte ansökt om förlängt underhållsstöd kännetecknas av en större utsatthet än andra grupper, även jämfört med andra ensamstående föräldrar med barn. Karaktäristika för dem som inte ansökt är att föräldrarna i större utsträckning har lägre ekonomisk standard. Föräldrarna får oftare sjukpenning och sjukersättning. De har också en svagare arbetsmarknadsanknytning med en lägre andel som är anställda och med hälften så många som är egna företagare, jämfört med ensamstående föräldrar i övrigt. En större andel av föräldrarna är födda utomlands.

De unga får vanligen för lite pengar eller inga alls

Cirka 30 procent av de unga som inte ansökt om förlängt underhållsstöd fick pengar av den bidragsskyldiga föräldern, och hade då troligen någon form av överenskommelse med föräldern, dock inte alltid enligt de belopp som de skulle kunna ha rätt till. Ett förlängt underhållsstöd är 2 075 kronor i månaden. En dryg tredjedel av dem som fick pengar, fick mindre än 1 000 kronor i

månaden. Majoriteten fick mellan 1 000 och 2 000 kronor. Få fick mer än 2 000 kronor. Av dem som fick pengar var det bara hälften som kände sig trygga med att få pengar kontinuerligt varje månad. Var femte ung bad aldrig sin bidragsskyldiga förälder om pengar. Sammanfattningsvis betyder detta att drygt två tredjedelar av gruppen inte fick pengar, eller så låga belopp att de skulle kunna vara berättigade till ersättning.

Oproportionerligt stor försörjningsbörda för boföräldrar

Att så få 18-åringar och deras betalningsskyldiga föräldrar har gjort upp om ett underhållsbidrag, indikerar att den förälder som bor med den unga – vilket oftast är mamman – får en oproportionerligt stor betalningsbörda. Att hälften av de unga dessutom får pengar av boföräldern förstärker bilden av en snedvriden försörjningsbörda bland de unga vuxnas föräldrar. Dock betalade cirka 15 procent av de unga för sitt boende till boföräldern, sannolikt med egna intjänade pengar då flertalet unga hade extraarbete.

Okunskap om att förmånen finns är största anledningen till att unga inte söker förmånen

De allra flesta unga som besvarade enkäten kände inte till att förmånen finns. Nästan tre av fyra uppgav att förmånen är okänd för dem. Detta framstår som den viktigaste orsaken till att inte fler har ansökt om förmånen. Andra anledningar är att de unga tycker synd om den bidragsskyldiga föräldern eller att de inte vill hamna i konflikt.

Bristen på information om förmånen kan ligga bakom den kraftiga nedgången i andelen som ansökte om förlängt underhållsstöd mellan 2017 och 2018. En förklaring skulle kunna vara att Försäkringskassan sedan slutet av 2016 inte längre skickar ut informationsbrev till de unga som snart ska fylla 18 år. Föräldrarna får inte heller information i samband med att underhållsstödet avslutas när den unga blir myndig. Information om förmånen finns därmed endast att få på Försäkringskassans hemsida.

Sammantaget finns alltså ett betydande underanvändande av förlängt underhållsstöd, som troligen till stor del beror på okunskap om att förmånen finns. De unga som befinner sig utanför förmånen har dessutom relativt sällan gjort upp om ett underhållsbidrag med den betalningsskyldiga föräldern. Det kan därmed konstateras finnas ett mörkertal i förmånen, som uppstår då personer som är berättigade till ersättningen inte ansöker om den. Förmånen förlängt underhållsstöd får därför svårt att vara träffsäker och fungerar inte fullt ut som det var tänkt. I rapportens avslutande diskussion beskrivs att Försäkringskassan avser att utreda olika lösningar för att minska eller helst eliminera mörkertalet. Det handlar om information och samverkan med olika myndigheter då det inte räcker med Försäkringskassan som enda part för att underlätta de ungas situation så att förmånens syfte kan uppfyllas.

Summary

Maintenance allowance is money that the parent who does not live with the child has to pay to the parent the child lives with. This contrasts with maintenance support that the parent the child lives with applies for at the Social Insurance Agency when the other parent does not pay maintenance allowance. Extended maintenance support is intended to reduce the financial difficulties that young adults with separated parents may experience in cases where the parent who is supposed to pay maintenance does not do so. Extended maintenance support has to be sought by the young adults themselves once they come of age, as they are also the ones receiving the money.² However, a large proportion of young people with separated parents who have previously received maintenance support do not apply for extended maintenance support, although they are probably eligible for the benefit. In addition, the number of young people applying for the benefit has dropped sharply in recent years. The proportion of applicants decreased by 32 percent between 2017 and 2018.

The purpose of this study is to deepen the knowledge of the management of the Social Insurance Agency as well as that of the government about possible under-use of the benefit extended maintenance support, and how the young adult experiences a transition from maintenance support, which has been applied for and paid to the parent living with the child, to extended maintenance support. After all, extended maintenance support must be applied for and paid out to the young adult. The study was carried out through an analysis of material from register data and a web-based questionnaire sent to the study population.

Few young people apply for the benefit

During 2016, the parents of about 17 000 young people born in 1999 received maintenance support from the other parent. About half of the young people in this group applied for extended maintenance support the following year, when they turned 18. Almost 8 000 of them applied for and were granted extended maintenance support in 2017 from the Social Insurance Agency. However, estimates of the degree that the benefit is being accessed show that less than one-third of those who are assumed to be entitled to the compensation have not applied for it, which corresponds to approximately 5 300 young people.

Families live in greater vulnerability

The families of these young people who have not applied for extended maintenance support are characterized by greater vulnerability than other

² Prop. 2014/15:145, Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

groups, even when compared to families consisting of other single parents with children. A characteristic of the group of families who have not applied for the benefit is that the parents tend to have a lower financial standard. These parents receive sickness benefit and sickness compensation to a greater extent. They also have a weaker connection to the labour market, with a lower proportion of them being employed and with half as many being self-employed as compared to single parents in general. A greater proportion of the parents in the studied group are born abroad.

Young people usually get little or no money at all

About 30 percent of the young people who did not apply for extended maintenance support through The Social Insurance Agency received money from the contributing parent. It is believed that they in these cases had some form of agreement with the parent. However this did not always amount to the levels they could be entitled to. An extended maintenance allowance is SEK 2 075 per month. About a third of those who received money received less than SEK 1 000 a month. The majority received between SEK 1 000 and 2 000. Few received more than SEK 2 000. Of those who received money, only half felt secure in receiving money every month. Every fifth youngster never asked his contributing parent for money. In summary, this means that around two-thirds of the group either received no money, or the amount was so low that they would have been eligible for compensation.

Increased economic burden on the parent living with the young adult

The fact that so few 18-year-olds and their absent parents have settled on regular payments of extended maintenance support indicates that the parent who lives with the young person – usually the mother – has an increased economic burden. The fact that half of the young people also receive money from the parent they live with reinforces the image of an unequal distribution of the economic burden between the young adults' parents. However, about 15 percent of the young people paid for their accommodation to the parent they lived with, probably with money they had earned themselves, since most of the young people worked extra.

Lack of knowledge about the benefit the biggest reason why young people do not apply

The vast majority of young people who answered the questionnaire did not know that the benefit existed. Almost three out of four stated that the benefit is unknown to them. This appears to be the main reason why more people have not applied for the benefit. Other reasons are that the young people feel sorry for the contributing parent or that they do not want to end up in conflict.

Lack of information about the benefit may be behind the sharp decline applications for extended maintenance support between 2017 and 2018. One

explanation could be that since the end of 2016, the Social Insurance Agency no longer sends out information letters to the young people who will soon will be 18 years old. No information is either sent to the parents in connection with the termination of maintenance support once the child comes of age. Information about the benefit is thus only available on the Swedish Social Insurance Agency's website.

All in all, there is thus a significant under-use of extended maintenance support, which is probably due to lack of knowledge about the benefit. Moreover, the young people who have not applied for the benefit have relatively rarely made a settlement for regular maintenance support with the absent parent. There can therefore be assumed to exist a large number of unreported cases that would be eligible for the benefit. As a consequence, it is difficult for extended maintenance support as a benefit to be accurate and work as intended.

With this report as knowledge base, the Social Insurance Agency intends to consider whether there are other solutions to reduce the observed problem of the unreported cases.

Inledning

Föräldrar ansvarar för underhåll till sina barn efter barnets behov och föräldrarnas förmåga.³ Om barnet huvudsakligen bor hos den ena föräldern förväntas i normalfallet den andra föräldern betala sin del av försörjningen för barnets underhåll via underhållsbidrag.⁴

Om den bidragsskyldiga föräldern inte betalar underhåll har barnet rätt till underhållsstöd från Försäkringskassan.

Det finns olika former av underhållsstöd; denna rapport handlar om den del av förmånen som benämns *förlängt underhållsstöd*. Förlängt underhållsstöd är tänkt att minska de ekonomiska svårigheter som unga vuxna med separerade föräldrar kan uppleva. Förmånen är till för personer mellan 18 och 20 år som inte lyckats få ett civilrättsligt avtal om underhållsbidrag med den förälder som de inte bor med.⁵ Innan de unga fyller 18 år har den förälder som de bor hos rätt till underhållsstöd.

Som förmånen *förlängt underhållsstöd* är utformad är den unga vuxna juridisk motpart till den bidragsskyldiga föräldern. Den unga ställs alltså på myndighetsdagen inför en rättsligt, ekonomiskt och möjligen socialt viktig valsituation, i vilken hen kan behöva stöd i form av opartisk information från samhällets sida.⁶

Träffsäkerheten av fördelningspolitiska satsningar riktade till utsatta grupper är viktigt för att socialförsäkringarna ska fungera enligt intentionerna.⁷ När det gäller förlängt underhållsstöd, finns det sannolikt personer som är berättigade till förmånen, men som av olika anledningar ändå inte ansöker om den vilket enkätsvaren visar.

Syfte och frågeställningar

Studien är initierad av Försäkringskassan i syfte att fördjupa kunskapen hos Försäkringskassans ledning och regeringen om storleken på underanvändandet. Studien fokuserar också på att förstå orsaken till underanvändandet och konsekvenser av detta samt hur övergången från underhållsstöd till förlängt underhållsstöd upplevs av unga vuxna. Orsakerna till det senaste årets minskning som redovisas i resultatdelen har inte undersökts i denna studie.

³ 7 kap 1§ föräldrabalken.

⁴ 7 kap 2§ föräldrabalken.

⁵ Prop. 2014/15:145, Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

⁶ Prop. 2014/15:145, Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

⁷ SOU 2014/15:145 Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

Resultatet av studien ska kunna ligga till grund för olika åtgärder av Försäkringskassan och eventuellt regeringen som kan göra förmånen mer träffsäker i sitt syfte.

Fyra frågeställningar har identifierats för att besvara studiens syfte:

- Underanvänds förlängt underhållsstöd? Vad karaktäriserar i så fall de familjer som inte ansöker om förlängt underhållsstöd?
- Varför avstår unga från att ansöka om förlängt underhållsstöd? Har de gjort upp om ett underhållsbidrag med den försörjningsskyldiga föräldern, eller avstår de av andra orsaker?
- Hur upplever de som avstått från att ansöka om förlängt underhållsstöd att de ekonomiska överföringarna från föräldrarna fungerar?
- Hur informerar Försäkringskassan om förlängt underhållsstöd och underhållsskyldighet?

Disposition av rapporten

Efter detta inledande kapitel följer en beskrivning av underhållsstödets framväxt och utformning i kapitel ett. I nästa del redogörs för de metoder som har använts för att bevara studiens frågeställningar. I näst sista delen presenteras resultaten från analyserna. Sist diskuteras slutsatser från studien och förslag på åtgärder för att förbättra informationen av förmånen förlängt underhållsstöd.

Centrala begrepp

Bidragsförskott. Ersattes 1997 av dagens underhållsstöd.

Bidragsskyldig förälder. En förälder som är skyldig att fullgöra försörjningsskyldigheten gentemot sitt myndiga gymnasiestuderande barn genom att betala förlängt underhållsbidrag, lämpligen direkt till den unga. Lämnas underhållsstöd via Försäkringskassan till den unga är den bidragsskyldiga föräldern som regel skyldig att återbetala underhållsstödet utifrån sina ekonomiska förutsättningar till Försäkringskassan.

Bidragsmottagande förälder. Den förälder som fick underhållsstödet fram tills dess att barnet fyllde 18 år.

Boförälder. En förälder som den unga varaktigt bor tillsammans med. I lagen (1996:1030) om underhållsstöd avses med boförälder en förälder som den unga varaktigt bor och är folkbokförd hos.

Civilrättsliga avtal. Från och med 1 april 2016 har Försäkringskassan ett uppdrag som rör underhåll till barn. Försäkringskassan ska bland annat informera föräldrar när det gäller frågor om underhåll och försörjning av barn. I uppdraget ingår också att hjälpa föräldrar att räkna ut underhållsbidrag och att komma överens i civilrättsliga avtal. Uppdraget gäller också att Försäkringskassan ska hjälpa ett myndigt barn och en förälder komma överens om underhåll. När man räknar fram vad ett underhållsbidrag ska

vara för en 18-åring eller äldre, gör man fortfarande likadant som om barnet skulle vara yngre än 18 år. Den enda skillnaden är att den unga har fyllt 18 år, är myndig och därmed blir den ena parten i avtalet.

Ekonomisk utsatthet. Betydelsen av ekonomisk utsatthet kan definieras på olika sätt; i rapporten används det vanligaste måttet, vilket är disponibel inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten. I måttet disponibel inkomst används ett viktsystem där hushållets sammansättning består av viktade konsumtionsenheter.⁸ Hushåll med hög ekonomisk standard definieras som hushåll som har en disponibel inkomst per konsumtionsenhet som är mer än dubbelt så hög som medianinkomsten för samtliga hushåll. Andra sätt att definiera ekonomisk utsatthet är den nationella normen för kommunalt ekonomiskt bistånd, eller disponibel inkomst som understiger socialbidragsnormen.

Försäkringskassans utökade uppdrag. År 2016 fick Försäkringskassan ett tillägg i sin instruktion från regeringen att myndigheten ska – på begäran av föräldrar – bistå dem med hjälp och stöd att dels beräkna underhållsbidrag, dels utforma avtal om sådant bidrag i det enskilda fallet.

Sexmånadersregeln. Lagändring från 1 april 2016 i socialförsäkringsbalken innebär att Försäkringskassan inte längre ska lämna underhållsstöd, om den bidragsskyldiga föräldern under minst sex månader i följd, i rätt ordning, betalat rätt belopp till Försäkringskassan. Om särskilda skäl finns till exempel hot eller våld, ska underhållsstöd lämnas.

Underhållsstöd. Ett grundgarantibelopp som ensamstående föräldrar kan ansöka om från Försäkringskassan när den underhållsskyldiga föräldern inte kan eller vill betala underhållsbidrag och förlängt underhållsbidrag direkt till den andra föräldern, eller till det myndiga gymnasiestuderande barnet. Den underhållsskyldiga föräldern betalar sedan in summan till Försäkringskassan utifrån sina ekonomiska förutsättningar, det vill säga hela beloppet eller delvis. Det finns tre olika former av underhållsstöd: fullt underhållsstöd, utfyllnadsbidrag och förlängt underhållsstöd. Fullt underhållsstöd ska försäkra att barn som bor med en förälder och inte får något underhåll, eller får för lågt underhåll av den andra föräldern, har en rimlig ekonomisk levnadsnivå.⁹ Utfyllnadsbidrag betalas ut när den förälder som är bidragsskyldig betalar underhållsstöd till en del; bidraget fyller då upp till det belopp som utgör fullt underhållsstöd.

⁸ För att göra jämförelser av t.ex. disponibel inkomst mellan olika typer av hushåll används ett viktsystem där konsumtionen är relaterad till hushållets sammansättning. Den disponibla inkomsten divideras med den konsumtionsvikt som gäller för hushållet. Konsumtionsenhetsskala: Ensamboende 1,00; sammanboende par 1,51; ytterligare vuxen 0,60; första barnet 0–19 år 0,52; andra och påföljande barn 0–19 år 0,42. Exempel: Ett sammanboende par med två barn har en disponibel inkomst på 490 000 kronor. Hushållet har en total konsumtionsvikt på $1,51 + 0,52 + 0,42 = 2,45$. Hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet blir då $490\,000 \text{ kr} / 2,45 \text{ konsumtionsenheter} = 200\,000$ kronor per konsumtionsenhet. Det innebär att hushållet har samma ekonomiska standard som en ensamboende person med en disponibel inkomst på 200 000 kronor.

⁹ 19 kap §3 socialförsäkringsbalk (2010:110).

Utveckling av underhållsstödets storlek:

- År 1997 = 1 173 kr/mån
- År 2006 = 1 273 kr/mån
- År 2015 = 1 573 kr/mån

Augusti 2018 differentierades underhållsstödet:

- 1 573 kr/mån till barn <12 år
- 1 723 kr/mån till barn 12–14 år
- 2 073 kr/mån till barn \geq 15 år
- 2 073 kr/mån förlängt underhållsstöd till unga \geq 18 år

Underhållsbidrag. Det belopp en förälder som inte varaktigt bor tillsammans med sitt barn (en bidragsskyldig förälder) betalar till barnets försörjning (mat, kläder och skor, hygienartiklar, fritid/lek, m.m.). Underhållsbidrag fastställs genom dom eller avtal mellan föräldrarna. Regler om underhållsbidrag finns i föräldrabalken. Hur mycket pengar som ska betalas i underhållsbidrag ska baseras på barnets behov och på vilka inkomster föräldrarna har. Det innebär att underhållsbidraget kan vara lägre än underhållsstödets garantibelopp. Exempel är om boföräldern har hög inkomst eller om båda föräldrarna har låga inkomster. Det är föräldrarna som kommer överens med varandra om nivån på bidraget.

Vårdnad. Det juridiska och ekonomiska ansvaret för barnet. I vårdnaden ingår rätten och skyldigheten att bestämma i frågor som rör barnets person och att företräda barnet i personliga angelägenheter. Det juridiska ansvaret upphör när barnet blir myndigt, dock kvarstår försörjningsansvaret bland annat om den unga går i gymnasiet.

Underhållsskyldigheten innebär att barnets grundläggande försörjning ska tillgodoses och den fullföljs vanligtvis genom att föräldern betalar barnets boende, mat och liknande.

Underhållsstödets framväxt och utformning

I detta kapitel beskrivs framväxten och utformningen av underhållsstödet, samt villkoren för förlängt underhållsstöd.

Framväxten av underhållsstödet

För drygt 100 år sedan, 1917, lagstiftades att föräldrar har ekonomiskt ansvar för sina barn, även när de är födda utanför äktenskapet. Lagen om bidragsförskott, som reglerade föregångaren till dagens underhållsstöd, kom 1937 och innebar att ensamstående mammor fick ett förskott från samhället som sedan drevs in från pappan.¹⁰ Bakgrunden var de ofta svåra förhållanden som många barn till ogifta och frånskilda mödrar levde under. Bidragsförskottet innebar en möjlighet för barn att få ett förskott från samhället, när en betalningsskyldig far inte betalade det fastställda underhållsbidraget.¹¹ Systemet reformerades 1964 och bidragsförskottet infördes då som ett stöd till ensamstående föräldrar och inte bara till mammor.¹²

I februari 1997 ersattes bidragsförskottet med underhållsstödet, som hade ett fördelningspolitiskt syfte. Underhållsstödet medförde höga kostnader för staten, trots att det betonades att det i första hand är föräldrarna som har det ekonomiska ansvaret för sina barn.¹³

Underhållsstödsutredningen från 2003 slog fast att kostnaden för ett barns normala försörjningsbehov¹⁴ motsvarar två underhållsstöd och ett barnbidrag.¹⁵ Underhållsstödet är tänkt att täcka den del av kostnaden för ett barn som, enligt det offentlighetsrättsliga synsättet, kan åläggas den förälder som inte bor tillsammans med barnet.¹⁶ Den andra hälften förväntas barnets boförälder stå för, men för denna del lämnas ingen garanti från staten. Det finns inte heller någon garanti till barn som har sammanboende föräldrar.¹⁷

¹⁰ Prop. 1937:276 Förslag till lag om barnbidrag.

¹¹ SOU 2003:42 Ett reformerat underhållsstöd.

¹² Prop. 1964:70 Förslag till lag om bidragsförskott.

¹³ Prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar.

¹⁴ I normala försörjningsbehov räknas inte kostnader för till exempel ridlektioner, musiklektioner, instrument sportutrustning, dator, mobiltelefon, internetabonnemang eller kostnader för eventuella handikapp, allergier eller sjukdomar. (Socialförsäkringsrapport 2011:5 ”Särlevande föräldrar och deras boende och underhåll”).

¹⁵ SOU 2003:42 Underhållsstödsutredningen, Ett reformerat underhållsstöd.

¹⁶ Prop. 1995/96:208 Underhållsstöd till barn till särlevande föräldrar.

¹⁷ Socialförsäkringsrapport 2011:5 ”Särlevande föräldrar och deras boende och underhåll”.

Underhållsstödets utformning

Om den bidragsskyldiga föräldern inte betalar underhåll har barnet rätt till underhållsstöd från Försäkringskassan. Intentionen med underhållsstödet är att dessa ersättningar ska minska de ekonomiska svårigheterna som barn och unga som bor med endast en förälder kan ha.¹⁸ Underhållsstödet är ett schablonbelopp som utgår från normalbehovet i samhället, men speglar inte de berörda individernas behov.

Från och med 1 april 2016 har Försäkringskassan ett utökat uppdrag som rör underhåll till barn. Myndigheten ska bland annat genom råd och stöd hjälpa föräldrar att själva komma överens om underhåll och försörjning av barn. I uppdraget ingår också att erbjuda föräldrar ett verktyg för att räkna ut ett rättvist underhållsbidrag och att boka webbmöte med handläggare i underhållsfrågor. Försäkringskassan ska inte längre betala ut underhållsstöd om en underhållsskyldig förälder betalat korrekt i sex månader i rad. Föräldrarna ska i stället komma överens om ett civilrättsliga avtal och sköta underhållet själva.

Syftet med uppdraget är att få parterna att i första hand komma fram till hur de tillsammans kan lösa frågan om underhållsstöd, så att Försäkringskassan inte ska vara en transfereringsmyndighet. Angeläget är att civilrättens innebörd görs tydlig och att det klargörs att det är föräldrarna som är avtalsparter. Det är föräldrarna som äger innehållet i ett avtal om underhållsbidrag, där det står föräldrarna fritt att enas om detta innehåll.¹⁹

Underhållsstödet är inte avsett att vara det primära sättet att reglera underhållsskyldigheten på, utan garanterar en rimlig försörjning för barn till särlevande föräldrar som av olika skäl inte klarar av att civilrättsligt fullgöra skyldigheten. Grunden är att ansvarsprincipen ska gälla och föräldrarna i ökad utsträckning ska reglera underhållet mellan varandra.

Villkoren för förlängt underhållsstöd och storleken på stödet

Föräldrar är försörjningsskyldiga för sina barn fram tills dess att den unga fyllt 21 år, om denna fortsätter att studera på gymnasiet.²⁰ Om den förälder till en ung vuxen (18–20 år) som ska betala underhållsbidrag inte gör det, eller betalar för lite, kan den unga själv ansöka om förlängt underhållsstöd. Försäkringskassan kan då som mest betala ut 2 073 kronor i månaden till den unga, och den bidragsskyldiga föräldern får i stället betala tillbaka hela eller delar av den summan till Försäkringskassan.²¹ I första hand ska den unga vuxna försöka få ett civilrättsligt avtal med den bidragsskyldiga

¹⁸ Prop. 2014/15:145 Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

¹⁹ Prop. 2014/15:145, Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

²⁰ 7 kap. föräldrabalken (1949:381) Om underhållsskyldighet.

²¹ 18 kap. 2§ och 7§ p. 2 socialförsäkringsbalk (2010:110).

föräldern.²² Förlängt underhållsstöd kan som längst betalas ut till och med juni det år som ansökaren fyller 20 år.²³

Villkor för att få förlängt underhållsstöd är att den unga ska:

- vara över 18 år
- gå i grundskola, gymnasium eller motsvarande på heltid
- få förlängt barnbidrag eller gå en utbildning som ger hen rätt till studiehjälp
- bo och vara folkbokförd hos en av föräldrarna eller någon annan som var den ungas vårdnadshavare innan hen fyllde 18 år
- inte vara eller ha varit gift
- inte ha egna inkomster över 60 000 kronor under året.

År 2019 var nivån på det förlängda underhållsstödet 2 073 kronor och på studiebidraget 1 250 kronor per månad. Om boföräldern antas stå för en lika stor del, det vill säga 2 073 kronor, innebär det 5 400 kronor per månad som ska täcka den ungas normala behov. Enligt Konsumentverket kostar en hemmavarande 18-åring cirka 5 000 kronor per månad i rörliga kostnader.²⁴

Tidigare studier av underhållsstödet

I socialförsäkringsrapporten ”Särlevande föräldrar och deras boende och underhåll” från 2011, var ett av huvudresultaten att en stor del av särlevande föräldrar hade liten eller saknade helt kunskap om vilka rättigheter och skyldigheter de har i fråga om underhåll till sina barn.²⁵ Föräldrarna var mest rädda att konflikten med den andra föräldern skulle förvärras om de tog upp frågan om underhåll. Ett önskemål var mer information och råd till föräldrar i anslutning till en separation. Från fokusgruppsintervjuer med unga inom ramen för studien, framgick också att de unga tydligt uppfattade hur infekterad frågan om ekonomi kan vara mellan föräldrarna. I rapporten berörs dock inte förlängt underhållsstöd.

ISF-rapporten ”Kvalitet i underhållsstöd” från 2015 indikerade att informationen från Försäkringskassan inte alltid är tillräcklig eller tydlig nog för att ge båda föräldrarna möjlighet att yttra sig under utredningen av underhållsstöd. I den aktgranskning som genomfördes visade det sig att flertalet ärenden underutreddes. Ärendena saknade dokumentation om bland annat föräldrars särboende, barnets boende och den bidragsskyldiga förälderns betalning av underhåll.²⁶ Rapporten omfattar inte förlängt underhållsstöd,

²² Prop. 2014/15:145, Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

²³ 7 kap. 1 § föräldrabalk (1949:381).

²⁴ Konsumentverkets budgetkalkyl den 20/5-2019.
<https://www.hallakonsument.se/budgetkalkylen/>

²⁵ Socialförsäkringsrapport 2011:5 ”Särlevande föräldrar och deras boende och underhåll”

²⁶ ISF rapport 2015:3 ”Kvalitet i underhållsstöd - En granskning av Försäkringskassans handläggning”.

men det är troligt att synpunkterna om Försäkringskassans information kan gälla också för unga personers möjlighet att tillvarata sin rätt till förlängt underhållsstöd.

Metod

För att besvara studiens frågeställningar har en analys av registerdata och en enkätstudie genomförts. Föräldrarnas ekonomiska situation och socio-demografiska bakgrund har analyserats med hjälp av registerdata från Försäkringskassans datalager. Ungas erfarenheter och upplevelser av förlängt underhållsstöd kommer från svaren på enkäten. Registerdata och enkät-svaren är det samlade datamaterial som studiens resultat baseras på.

Studiepopulationen

Studiepopulationen är unga för vilka underhållsstöd betalades ut när de var 17 år men som sedan när de fyllde 18 år inte ansökte om förlängt underhållsstöd trots att de fortfarande var folkbokförda hos enbart en förälder och studerade på gymnasiet. Till denna grupp skickades en enkät med frågor om varför de inte ansökte om förlängt underhållsstöd under sin studietid. Enkätundersökningen är en totalundersökning av gruppen.

Årskullen som valdes ut var barn födda år 1999 som sedan fyllde 18 år under 2017. Årskullen var den senaste som antogs ha slutfört sina gymnasiestudier vid tidpunkten för enkäten.

Webbaserad enkät

Den webbaserade enkäten skickades till studiepopulationen på olika sätt:

- Ett brev med undersökningens syfte och länk till enkäten skickades till folkbokföringsadressen 6 februari 2019.
- Sms med undersökningens syfte och länk till enkäten skickades också till de med registrerat mobilnummer (förälder och/eller förmånsberättigad). Ett första sms skickades 7 februari 2019 och sex dagar senare skickades ett påminnesms.
- Enkätlänken stängdes 18 februari 2019, vilket innebär att datainsamlingen pågick totalt tolv dagar.

Kantar Sifo hanterade det praktiska arbetet med utskick av enkäten och mottagande av svar, samt telefonnummersatte²⁷ de unga beroende på hur många som hade registrerade telefonnummer. Telefonnummer fanns till knappt 30 procent av studiepopulationen. Folkbokföringsadresser hämtades från Försäkringskassans datalager Store.

Webbenkäten skickades till 4 204 unga personer, varav 470 svarade, vilket ger en svarsfrekvens på 11 procent av hela populationen. De svarande var

²⁷ Sifo beställde av externt företag registrerade telefonnummer till de unga vuxna.

263 flickor (56 procent) och 207 pojkar (44 procent). 20 procent av pojkarna och 19 procent av flickorna var utlandsfödda. Bortfallet i denna totalundersökning är förväntat för en enkät till denna åldersgrupp idag.^{28 29} Bortfallet har efter analys dock bedömts vara tillräckligt slumpmässigt för att svaren ska kunna representera gruppen som helhet.³⁰ Se bortfallsanalysen i bilaga 1. De viktigaste resultaten var dessutom så tydliga att de kvarstår även med en stor felmarginal (se resultatkapitlet).

Enkäten testades innan den skickades ut för att säkra frågornas tydlighet och relevans för studiepopulationen. Den övergripande frågan för enkäten är varför den unga inte har sökt förlängt underhållsstöd. Enkäten i sin helhet återfinns i bilaga 2.

Registerdata

Registerdata från Försäkringskassans datalager Store har hämtats för samtliga unga i studiepopulationen och deras föräldrar som haft förmånen underhållsstöd under 2016. Det rör sig om 35 bakgrundsvariabler för boförlälder respektive bidragsskyldig förlälder, varav flera variabler är grupperade i kategorier. Exempel på variabler är kön, utbildning, sysselsättning, inkomst, härkomst, ålder, sjukersättning och vårdbidrag. Dessa variabler har använts i analyser av föräldrarnas ekonomiska situation och sociodemografiska bakgrund.

Föräldrarnas ekonomiska förutsättningar har jämförts med anledning av att det kan ha betydelse för de ungas benägenhet att ansöka om förlängt underhållsstöd. Information om utvecklingen och fördelningen av inkomster för olika hushåll har hämtats från SCB.

Analyser av eventuella skillnader mellan föräldrar i riket och föräldrar till studiepopulationen har genomförts med korstabeller. Beslutsträd, en form av flödesschema, har använts för att förstå den socioekonomiska situationen för familjer som haft underhållsstöd tidigare, men där de unga inte har ansökt om förlängt underhållsstöd.

²⁸ Lennart Weibull, Göteborgs universitet.

²⁹ Information från Sifo.

³⁰ Lantz B, Grundläggande statistisk analys, 2013, Studentlitteratur.

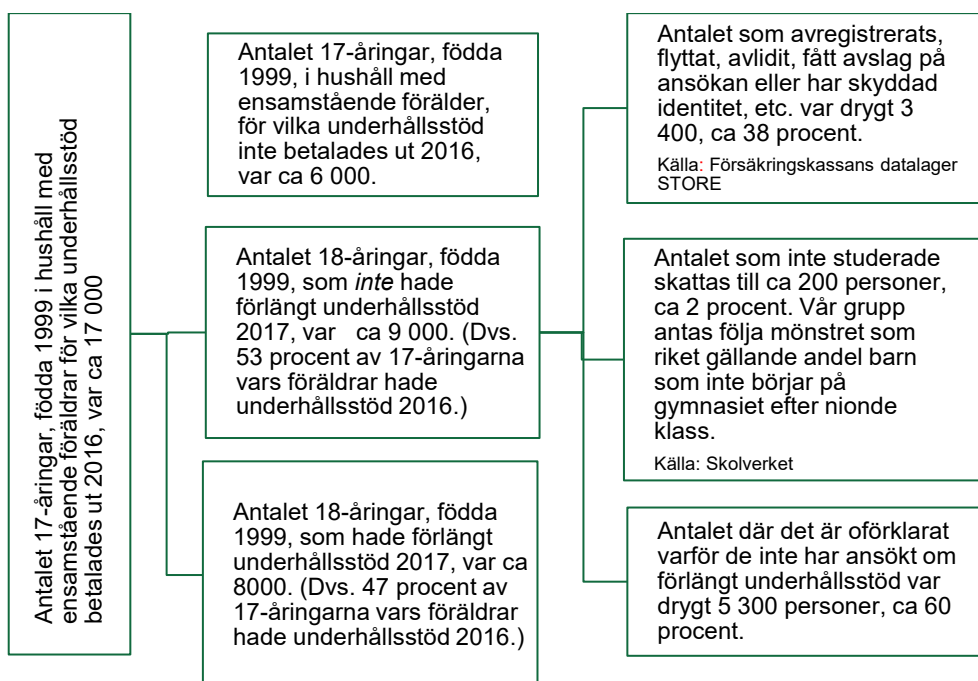
Resultat

I detta kapitel besvaras studiens fyra frågeställningar med hjälp av registerdata och svaren på den enkät som skickades till unga, födda 1999 som inte hade ansökt om förlängt underhållsstöd innan de fyllde 18 år.

Förlängt underhållsstöd underanvänds

Bland de cirka 17 000 unga för vilka underhållsstöd betalades ut 2016, ansökte knappt 8 000 (47 procent) om förlängt underhållsstöd. Bland de cirka 9 000 som inte ansökte, kan cirka 40 procent förklaras av olika anledningar. 1 350 unga sökte förlängt underhållsstöd året efter att de fyllde 18 år. Detta kan bero på att de fyllt sent på året och missat att skicka in ansökan direkt när de fyllde år. Andra kan förklaras med att de exempelvis inte längre studerade³¹ eller flyttade hemifrån. Skattningen av nyttjandegraden av förlängt underhållsstöd illustreras i figur 1.

Figur 1 Skattning av nyttjandegraden av förlängt underhållsstöd

Som figuren visar finns en stor grupp där vi inte vet varför de inte ansökt om förmånen.

³¹ Skolverket, Tabell 11 A: Övergång till gymnasieskola läsåret 2017/18 för elever som avslutat åk 9 läsåret 2016/17.

Utifrån registerdata går det inte att förklara varför 5 300 personer inte ansökte om förlängt underhållsstöd året efter att underhållsstöd hade betalats ut för dem. Detta trots att de fortfarande bodde hemma och studerade.

Antalet 5 300 personer motsvarar cirka 32 procent av alla för vilka underhållsstöd betalades ut året innan vilket är en indikation på hur stort underanvändandet är. Enkätundersökningen visar att cirka 20 procent av de svarande fått mer än 1 000 kronor per månad av den betalningsskyldiga föräldern. Med en minskning av de 5 300 personerna med 20 procent får vi 4 240 personer kvar vilket sänker mörkertalet inom förmånen till cirka 25 procent.

Det betyder att minst var fjärde ungdom för vilka underhållsstöd betalades ut för när de var 17 år, inte ansökte om förlängt underhållsstöd även om de förmodligen hade rätt till förmånen. Mörkertalet är sannolikt större, då den grupp barn till särlevande föräldrar för vilka inte underhållsstöd betalades ut som 17-åringar, cirka 6 000 personer, inte ingår i studiepopulationen. Även om föräldrarna inte fick underhållsstöd 2016, skulle det i denna grupp kunna finnas ett antal unga ha kunnat uppfylla villkoren för att få förlängt underhållsstöd som 18-åringar 2017. Tidigare undersökningar har indikerat att cirka tio procent av de barn som är utanför underhållsstödssystemet inte heller får underhållsbidrag trots att de troligen borde ha rätt till det.³²

Det är särskilt utsatta familjer som inte ansöker

Föräldrarna har låg ekonomisk standard, i likhet med övriga ensamstående föräldrar som har minst ett 18-årigt barn i hushållet. Föräldrarna i studien har en något större ohälsa och en lägre arbetsmarknadsanknytning jämfört övriga ensamstående föräldrar i Sverige. Som framgår av tabell 1 kännetecknas de ensamstående föräldrarna till 18-åringarna i studien av att:

- en större andel är födda utomlands
- andelen med ohälsa är högre
- andelen med svagare arbetsmarknadsanknytningen är högre
- utbildningsnivån är likvärdig

³² Försäkringskassan Socialförsäkringsrapport 2011:5. Särlevande föräldrar och deras barns boende och underhåll, sid 58.

Tabell 1 **Ensamstående förälder till 18 åringar som inte sökt förlängt underhållsstöd i jämförelse med samtliga familjer med ensamstående föräldrar i riket, år 2017**

	Bidragsmottagare		Bidragsskyldig		Riket ³³
	Antal	Andel %	Antal	Andel %	Andel %
Svenskfödd	2 669	63	2 487	59	75
Utlandsfödd	1 535	37	1 717	41	25
Män	693	16	3 499	83	50
Kvinnor	3 511	84	705	17	50
0 sjukfall mellan barnets 17- och 19-årsdag	2 986	71	3 408	81	86
1–3 sjukfall mellan barnets 17- och 19-årsdag	1 166	28	757	18	14
>3 sjukfall mellan barnets 17- och 19-årsdag	51	1	40	1	0,4
Sjukersättning	257	6	302	7	4
Anställda	3 235	77	2 715	65	91
Egen företagare	161	5	196	5	9
Uppgift saknas sysselsättning	808	19	1 293	31	
Grundskola	919	22	854	20	23
Gymnasium	2 107	50	2 118	50	50
Eftergymnasial utbildning ≥ 3 år	1 129	27	784	19	28
Uppgift saknas utbildning	48	1	449	11	0
Låg ekonomisk standard	1 348	32	1 751	42	31 ³⁴

Som tabell 1 visar är det cirka 31 procent av de ensamstående hushållen i Sverige med minst ett 18-årigt barn som har låg ekonomisk standard ligger på i stort sett samma nivå som hushållen i undersökningen som inte har ansökt om förlängt underhållsstöd. Familjer i studien som har låg ekonomisk standard ligger på en mycket låg nivå, så även om alla unga hade sökt och fått förlängt underhållsstöd skulle endast en liten andel (1,3 procentenheter) lämna den statistiska gruppen låg ekonomisk standard. Det visar att förlängt underhållsstöd har stor betydelse för gruppen eftersom ett förlängt underhållsstöd betyder mest för de med de lägsta inkomsterna.

En allt lägre andel ansöker

Andelen som ansökt om och fått förlängt underhållsstöd har minskat under hela 2010-talet, vilket framgår av tabell 2. Vad denna minskning – liksom den särskilt kraftiga minskningen på 32 procentandelar mellan 2017 och 2018 – beror på, kan inte förklaras med den datainsamling som gjorts inom ramen för denna studie.³⁵ Utifrån resultaten går det möjligen att resonera om tänkbara orsaker. Tabellen visar unga totalt, det vill säga fler än de unga som är i urvalet för att besvara enkäten, (se bilaga 4 Studiepopulationens avgränsning).

³³ Riket definieras som "Hushåll med en ensamstående förälder" SCB.

³⁴ SCB, Heggemann H, Enheten för statistik om befolkning och ekonomisk välfärd.

³⁵ Enkäten skickades bara ut till unga vuxna som inte ansökt om förlängt underhållsstöd.

Tabell 2 Unga med förlängt underhållstöd (fus) i respektive årskull

Födelse år på sökande	Underhållsstöd kalenderår	Antal med underhållsstöd	Fus utbetalning kalenderår	Antal med fus	Andel (%) av us som får fus	Skillnad i andel (%) från året innan
2000	2017	17 032	2018	5 460	32	-32
1999 ³⁶	2016	16 931	2017	7 934	47	-6
1998	2015	17 498	2016	8 748	50	-6
1997	2014	17 932	2015	9 554	53	-5
1996	2013	18 885	2014	10 557	56	2
1995	2012	20 440	2013	11 271	55	-5
1994	2011	22 011	2012	12 799	58	-

Unga som avstår från att ansöka känner sällan till förlängt underhållstöd

I enkäten uppgav tre av fyra att de inte alls kände till förmånen som anledning till att de inte hade ansökt. Majoriteten av de unga kände dock till att boföräldern fick underhållstöd innan den egna 18-årsdagen, men två tredjedelar hade efter 18-årsdagen inte gjort upp om ett underhållsbidrag med den betalningsskyldiga föräldern. Enkätsvaren visar att respondenterna skulle ha ansökt om förlängt underhållstöd om de vetat att möjligheten fanns. Detta svarade 69 procent av flickorna och 74 procent av pojkarna (se bilaga 6).

Föräldrar till unga som potentiellt kunde ha fått förmånen är till relativt stor del födda utomlands. Det kan vara svårare för föräldrar som är födda i andra länder att känna till socialförsäkringen. När boföräldern är utlandsfödd visar enkätsvaren att 81 procent inte kände till förmånen. Motsvarande andel för dem som bor med en svenskfödd förälder är 68 procent. Däremot visar svaren att föräldrarnas inkomst, utbildning eller om den unga är pojke eller flicka var utan betydelse för okunskapen om förlängt underhållstöd. Bland de unga som kände till förmånen var det faktorn att boföräldern var född i Sverige som var av störst betydelse.

En förklaring till att unga inte ansöker om förmånen kan vara att den bidragsskyldiga föräldern försörjer sin unga gymnasiestuderande direkt, och då inte heller är berättigad till förmånen. Enligt handläggare kan det vara lättare för föräldern som ska betala underhåll att göra det när den unga är över 18 år. Då går pengarna direkt till den unga och inte via boföräldern, som den bidragsskyldiga föräldern i lägre eller högre grad kan vara oense med.

Enkäten visar att de tyckte synd om den andra föräldern som har dålig ekonomi eller att frågan om pengar löstes privat vilket kan innebära att den unge och betalningsskyldig förälder har kommit överens om underhållet. De

³⁶ Studiepopulationen kommer från denna årskull.

som inte sökte fick pengar av boföräldern alternativt ville inte skapa konflikt med föräldern. Könsskillnaden i motiv var liten.

Ungas upplevelser av hur ekonomiska överföringar från föräldrarna fungerar

De flesta unga uppgav i enkäten att de inte fick pengar från den bidragsskyldiga föräldern, oavsett vilken disponibel inkomst denna hade. Majoriteten av de bidragsskyldiga med mindre än 60 procent av medianinkomsten, lämnade inga pengar till sin unga gymnasistuderande. Bidragsskyldiga med mer än 60 procent av medianinkomsten lämnade däremot pengar till den unga i hälften av fallen. Oberoende av ekonomisk standard fick de unga ungefär lika stora summor av den förälder de bodde hos. Som tabell 3 visar är summorna som de unga fick ofta var låga.

Tabell 3 Unga som får pengar av bidragsskyldig förälder respektive boförälder

	Bidragsskyldig förälder		Boförälder	
	Antal unga	Andel (%)	Antal unga	Andel (%)
Totalt antal unga som fick pengar	147	31	280	60
<1000 kr/mån	53	36	138	50
1 000–2 000 kr/mån	86	59	102	36
>2000 kr/mån	8	5	40	14

Det är enbart cirka 30 procent bidragsskyldiga föräldrar som lämnar månatliga belopp till sina unga vuxna. Av dessa lämnar mer än en tredjedel högst 1 000 kronor i månaden vilket är omkring hälften av nivån inom underhållsstödet. Av de unga var det två tredjedelar som var trygga med att få pengar kontinuerligt varje månad. Av de 470 unga i undersökningen svarade 60 procent av de unga att de fick pengar av boföräldern, alltså dubbelt så många som de som svarade att de fick pengar av bidragsskyldig förälder.

Hur Försäkringskassan informerar om förlängt underhållsstöd och underhållsskyldighet

Hittills har vi kunnat konstatera att lejonparten av de unga som inte ansökt om förlängt underhållsstöd inte känner till att förmånen ens existerar. Det föreligger alltså en risk att målgruppen för förlängt underhållsstöd är otillräckligt informerad om stödet. Försäkringskassans har uppdrag att på generell nivå informera om socialförsäkringens olika förmåner. Information om förlängt underhållsstöd för unga finns på Försäkringskassans hemsida. <https://www.forsakringskassan.se/privatpers/studerande>.

I Socialförsäkringsbalken (SFB) som trädde i kraft 1 april 2016 framkommer att den ungas rätt till förlängt underhållsstöd upphör efter sex

månader av korrekta inbetalningar.³⁷ Föräldrar som ska betala underhåll förväntas efter dessa sex månader själva kunna komma överens om underhållet.³⁸

Fram till slutet av 2016 skickade Försäkringskassan ut informationsbrev om förlängt underhållsstöd till blivande 18-åringar vars föräldrar mottagit underhållsstöd (se bilaga 3). Dessa brev skickas inte längre ut till presumtiva mottagare av förlängt underhållsstöd. Orsaken till detta beslut var att Försäkringskassan inte kan skilja ut i vilka ärenden som särskilda skäl föreligger och situationsanpassa informationen efter detta. Verksamheten gjorde bedömningen att om man hade fortsatt att skicka samma brev till alla, skulle det ha funnits en risk att konflikt och/eller förvirring hade uppstått i familjer där särskilda skäl finns. Informationsbrevet skulle i de fallen kunna orsaka bekymmer både för den unga och för boföräldern.

Försäkringskassan kan dock göra undantag så att rätten till förlängt underhållsstöd inte upphör om *särskilda skäl* finns, till exempel om den unga studerande är orolig för att föräldern kommer att hota denne.³⁹

Den för studien aktuella gruppen, unga som är födda 1999, fick ett informationsbrev, medan årskullen efter inte fick det. Den uteblivna informationsinsatsen kan möjligen vara orsaken till den kraftiga nedgången i andelen som ansökte 2018. Mellan 2017 och 2018 minskade andelen som ansökte betydligt mer än under tidigare år.

I enkätsvaren framkommer att tio procent av de unga tycker att Försäkringskassan gjort vad de kunnat för att informera om förmånen. Närmare hälften tycker att Försäkringskassan kunde ha informerat mer, medan lika många svarar ”vet inte”. De allra flesta unga önskar att få information via brev, se tabell 4.

Tabell 4 **På vilket sätt kan Försäkringskassan informera om förlängt underhållsstöd på ett bättre sätt? Öppna svar**

Svar	Antal
Vill bli informerad via brev	98
Vill bli informerad via e-post	32
Vill ha mer information	25
Vill bli informerad via telefonsamtal	11
Vill bli informerad via sms	9

³⁷ 18 kap, 9 § socialförsäkringsbalk (2010:110).

³⁸ Försäkringskassan, *Underhållsstöd*. Vägledning 2001:9, version 10, s. 43.

³⁹ Försäkringskassan, *Underhållsstöd*. Vägledning 2001:9, version 10, s. 43.

Diskussion

Syftet med förmånen uppfylls inte

Socialförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet vid olika skeenden i livet där individens egna möjligheter att försörja sig är begränsade. Förlängt underhållsstöd är tänkt att ekonomiskt kompensera för en frånvarande förälders försörjningsplikt där inte föräldern uppfyller sitt ansvar.⁴⁰ Förmånen träffar till stor del den mest ekonomiskt utsatta gruppen barnhushåll det vill säga ensamstående föräldrar med barn.⁴¹ Stödet ska verka studierekryterande genom att det enbart betalas ut om den unga studerar på heltid, och även förebygga avhopp från gymnasieutbildningen på grund av dålig ekonomi.

Om lagstiftarens intentioner med socialförsäkringen ska kunna uppfyllas krävs att de definierade målgrupperna ansöker om förmånerna. Denna analys har visat att mellan en fjärdedel och en tredjedel av de 18-åringar som hade rätt till förmånen under 2017 inte hade ansökt, och att denna andel ökade under 2018. Denna rapport om förlängt underhållsstöd är ett steg i att kartlägga, analysera, synliggöra och ta fram åtgärder för att minska denna typ av mörkertal som finns inom olika socialförsäkringsförmåner.

Olika orsaker till mörkertal

Riksrevisionen publicerar en rapport i september 2019 om granskning av mörkertal inom socialförsäkringsförmåner.⁴² Enligt preliminära beräkningar uppgår mörkertalet till 25 procent för gruppen med sjuk- och aktivitetsersättning. Försäkringskassan har tidigare uppmärksammat att det finns ett mörkertal inom bostadstillägg till pensionärer, BTP. Orsakerna bedöms vara flera och likartade både i de tidigare studierna och likaså i denna om förlängt underhållsstöd. Vanligaste orsaker till mörkertalen är okunskap och värderingsidéer om att kunna klara sig själv och inte vara en belastning.⁴³ ⁴⁴ De unga vuxna upplevde att det är besvärligt att be om pengar och att det ger en negativ påverkan på relationen med sin förälder. De äldre upplever sig som en börda för samhället. De flesta vill känna sig oberoende och klara av sin egen försörjning, antingen själva eller tillsammans med sin familj. Dessutom upplevs det av båda grupperna som svårt att fylla i ansökan.

⁴⁰ Regeringens proposition 2016/17:216 Åldersdifferentierat underhållsstöd och höjt grundavdrag för bidragsskyldiga föräldrar. Sid 8.

⁴¹ Försäkringskassan Rapport- Barnhushållens ekonomi – Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2018. Dnr. 002689-2018.

⁴² Riksrevisionen september 2019 Arbetsnamn ”Mörkertal i socialförsäkringsförmåner”.

⁴³ https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/988485aa-3d3d-4097-bcac-86b64fd52839/bostadstillagg_forsakringsanalys.pdf?MOD=AJPERES

⁴⁴ Pensionsmyndigheten 2019, Mörkertalet inom pensionstillägg för pensionärer – en genomgång av underutnyttjandet, s 6.

Få 18-åringar och den förälder de inte bor med har gjort upp om ett underhållsbidrag, vilket indikerar att den förälder som bor med den unga, vilket oftast är mamman, får en oproportionerligt stor betalningsbörda. Att hälften av de unga dessutom får pengar av boföräldern förstärker bilden av en snedvriden försörjningsbörda bland de ungas föräldrar. Med det stora mörkertalet av unga personer som av olika anledningar inte ansöker om förmånen, är det tveksamt om lagstiftarens syfte med förmånen uppnås.

Okunskapen om förmånen kan hanteras med effektivare information

Studien visar att Försäkringskassan behöver vara mer aktiv för att nå de unga. Okunskapen om förmånen är stor i målgruppen, som hittills bara har varit passiva mottagare av bland annat underhållsstöd och barnbidrag via sina föräldrar. Enkätresultatet visar att målgruppen inte aktivt går in på Försäkringskassans hemsida; de behöver därför nås även via andra kanaler. Förlängt underhållsstöd är samtidigt inte bara en angelägenhet för den unga, utan är något som också berör den bidragsskyldiga föräldern och boföräldern. Föräldrarna tycks inte heller hitta till förmånen på hemsidan.

Med anledning av resultaten i denna studie kommer Försäkringskassan att se över och utveckla informationen till dessa målgrupper. Det kan handla om att tydliggöra försörjningsansvaret och att det är den unga tillsammans med den försörjningsskyldiga föräldern som i första hand ska göra upp om ett underhållsbidrag mellan varandra. Om detta inte går, finns möjlighet för den unga att få råd och stöd av Försäkringskassan vid ansökan om förlängt underhållsstöd.

Försäkringskassan ska samverka mer med andra aktörer om information i frågan.

Effektiv information är bara en del av lösningen

Som framgått i denna analys ställs unga vuxna även inför andra svårigheter än att inte känna till förmånen förlängt underhållsbidrag. När det gäller gruppen unga som har en bidragsskyldig förälder, accepterar ofta de unga en liten summa – i de fall där de överhuvudtaget får några pengar. De accepterar också att de inte kan lita på att den månatliga summan ska komma regelbundet. Genom att godta dessa förhållanden upplever de unga att de minskar risken för konflikt med sin betalningsskyldiga förälder. De behöver inte heller tycka synd om föräldern på samma sätt som om de hade krävt fullt förlängt underhållsstöd, antingen via Försäkringskassan eller genom en överenskommelse med föräldern. Dessa typer av svårigheter avhjälpas inte av att fler får reda på att de kan ansöka om förlängt underhållsstöd.

Att bli ekonomisk motpart till sin särlevande förälder framstår som utmanande för unga vuxna, och det är möjligt att Försäkringskassan inte som enda part kan underlätta de ungas situation så att socialförsäkringsförmånens syften kan uppfyllas. Detta behöver emellertid utredas vidare

Med denna rapport som kunskapsunderlag avser Försäkringskassan att utreda om det även finns andra konstruktiva lösningar för att minska det synliggjorda problemet med mörkertalet.

Referenser

Bergström, M., Fransson, E., Hjern, A., Köhler, L., & Wallby, T. (2014). Mental health in Swedish children living in joint physical custody and their parents' life satisfaction: A cross-sectional study. *Scandinavian Journal of Psychology*, 55(5), 433-439. doi: 10.1111/sjop.12148

Fernqvist S, 2013, Avhandling, En erfarenhet rikare – En kvalitativ studie av barns strategier och barnfattigdomens villkor i välfärdsstaten, Uppsala Universitet,

Fernqvist S, 2013, Barns strategier och ekonomisk utsatthet, *Sociologisk forskning* 49(3) 2012:173-188

Forte, 2018, Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige

Fransson E, Bergström M, Hjern A, 2015, Barn i växelvis boende – en forskningsöversikt. Centre for Health Equity Studies, Stockholms universitet/Karolinska Institutet.

Fransson E, Turunen J, Hjern, A Östberg, Bergström, M, 2015, Psychological complaints among children in joint physical custody and other family types: considering parental factors. *Scandinavian Journal of Public Health*.

Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan §2 punkt 1

Försäkringskassan Rapport- Barnhushållens ekonomi – Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2018. Dnr. 002689-2018

Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2011:5 Särlevande föräldrar och deras boende och underhåll

Föräldrabalk (SFS 1949:381)

Harju A 2008, Barns vardag med knapp ekonomi – En studie om barns erfarenheter och strategier, Avhandling 137/2008 Institutionen för vårdvetenskap, Växjö universitet

Hjort T, 2007, Nödvändighetens pris, Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer, Avhandling 20 Socialhögskolan, Lunds universitet

ISF rapport 2015:3 Kvalitet i underhållsstöd - En granskning av Försäkringskassans handläggning

Lantz B, 2013, Grundläggande statistisk analys, Studentlitteratur

Marmot M, 2004, The status syndrome –How social standing affects our health and longevity, New York

Näsman E, 2012 Barnfattigdom – om bemötande och metoder ur ett barnperspektiv. Gothia förlag, Stockholm 2012

Proposition 2016/17:216, Åldersdifferentierat underhållsstöd och höjt grundavdrag för bidragsskyldiga föräldrar.

Proposition 2014/15:145, Ökad reglering av barns underhåll utanför underhållsstödet.

Riksrevisionen september 2019 Arbetsnamn ”Mörkertal i socialförsäkringsförmåner”.

Pensionsmyndigheten 2019, Mörkertalet inom pensionstillägg för pensionärer – en genomgång av underutnyttjandet.

SCB totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF) från och med undersökningsår 2014 och framåt

SCB, Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC), Boende för barn 0-18 år, i de fall de inte bor med båda sina biologiska föräldrar, 2016-2017, Skattade andelar i procent samt felmarginal (95-procentigt konfidensintervall).

Socialförsäkringsbalk (SFS 2010:110)

Wilkinson R, 2005, The impact of inequality – How to make sick societies healthier, New York.

Bilaga 1. Bortfallsanalys

Syftet med bortfallsanalysen är att analysera om och i vilken grad bortfallet är systematiskt utifrån registerdata.

Bland dem som har svarat finns som förväntat en överrepresentation av unga kvinnor, unga som har gifta boföräldrar (ombildad familj) och unga som bor i hushåll som har fler barn samt de som har en bidragsskyldig förälder med okänd PGI-nivå, se tabell 5.

Bland dem som inte svarade finns som förväntat istället en överrepresentation bland yngre män, unga som är det enda barnet i familjen och unga med ensamstående mamma samt unga som har en boförälder med PGI mellan 1 tkr och 99 tkr per år se tabell 5.

Tabell 5 Jämförelse i andelar mellan riket, delen av målpopulationen som svarade respektive inte svarade

	Riket ⁴⁵ (%)	Svarande (%)	Bortfall (%)
Unga kvinnor	49	56	47
Boförälder är gift	19	26	18
Flerbarnsfamilj (bidragsmottagare)	28	33	28
Bidragsskyldig förälders PGI är okänd	11	15	11
Ensamstående mamma	62	58	62
Boförälder med PGI mellan 1 tkr och 99 tkr per år	15	11	16

Sammanfattningsvis kan man säga att bortfallet i denna totalundersökning är förväntat då 89 procent avstått från att svara på enkäten. Generellt är unga en grupp som svarar på enkäter med lägre frekvens än andra åldersgrupper, i jämförelse med grupper med personer över 70 år blir vanligtvis svarsfrekvensen omkring 75 procent. Generellt svarar också kvinnor oftare än män, högutbildade oftare än lågutbildade, svenskfödda oftare än utlandsfödda.^{46 47} Ett stort bortfall ger alltid funderingar på om det skulle blivit skillnad i resultatet om de som inte svarade hade svarat. I detta fall är bortfallet stort och i huvudsak slumpmässigt. Huvudresultatet att cirka 70 procent av målgruppen inte känner till förmånen är robust även vid en stor felmarginal.

Det finns ingen statistisk osäkerhet till följd av urval eftersom det är en totalundersökning och därmed inget behov av konfidensintervall. Bortfall finns i princip i alla undersökningar, vare sig det är totalundersökningar

⁴⁵ Riket från SCB definieras som "Hushåll med en ensamstående förälder".

⁴⁶ Lennart Weibull, Göteborgs universitet.

⁴⁷ Information från Sifo.

eller urvalsundersökning. Eftersom bortfallet i huvudsak är slumpmässigt går resultaten att generalisera för hela gruppen. Bortfallet i denna undersökning har vi kontrollerat genom att se om det finns snedvridning i bortfallsgruppen om och i så fall hur bortfallsgruppens svar eventuellt avviker systematiskt från svarandegruppen.

Enkäten har skickats till 4 204 unga personer varav 470 har svarat vilket ger en svarsfrekvens på 11 procent av hela populationen. Det kan medföra två möjliga systematiska fel. De som deltog i undersökningen är kanske inte representativa för gruppen som haft försörjningsstöd. Ett annat möjligt fel är att alla med adress/telefonnummerskydd sällas bort, de kanske skiljer sig från dem som inte har hemligt adress/telefonnummer.

Om vi hade genomfört en urvalsundersökning istället med ett slumpmässigt urval av de 4 204 unga personerna så hade ett slumpmässigt urval på cirka 350 personer krävts för att med 95 procents säkerhet och fem procents felmarginal kunna generalisera till hela populationen. Vid en svarsfrekvens på ca 60 procent hade vi då fått cirka 210 svar. I denna undersökning svarade 470 personer och bortfallet var i huvudsak slumpmässigt.

Det finns ett flertal olika möjliga fel där de som vanligtvis beaktas är tre olika typer av bortfall, MCAR (Missing Completely at Random), det betyder att det inte finns samband huruvida en data saknas eller några värden i enkäten saknas. Den har bara helt slumpmässigt missats och ska i princip inte kunna påverka resultaten. En annan typ av bortfall är MAR (Missing at Random), där beror bortfallet av x-variabeln, t.ex. kön, sysselsättning osv. Den tredje typen av bortfall är NMAR (Not Missing at Random), här beror istället bortfallet på y-variabeln.

Undersökningen har troligtvis bortfall mestadels av typen MCAR eftersom det är många som inte ens har öppnat enkäten. Men den antas också ha en del bortfall av typen MAR. Dessutom har alla som besvarat enkäten svarat på alla frågor så det finns inga partiella bortfall. I bilaga 5 presenteras svarsfrekvenserna uppdelat på kön, födelseland, utbildningsnivå och ekonomiska situation.

Bilaga 2. Enkätfrågor

Undersökning om förlängt underhållsstöd

Sifo gör på uppdrag av Försäkringskassan en undersökning om förlängt underhållsstöd. Det är ett stöd man kan söka när man fyllt 18 år och går på gymnasiet, om man inte får underhållsbidrag från den förälder man inte bor hos. Du har inte sökt förlängt underhållsstöd och vi skulle vilja ställa några frågor till dig om detta!

KÄNNEDOM, Alla

1. Kände du till att det finns förlängt underhållsstöd som man kan ansöka om under gymnasietiden?
 - Ja
 - Nej
2. Visste du att underhållsstöd betalades för dig till din förälder från Försäkringskassan fram tills att du fyllde 18 år?
 - Ja
 - Nej
3. Fick du ett brev i samband med att du fyllde 18 år från Försäkringskassan som handlade om förlängt underhållsstöd?
 - Ja
 - Nej
 - Minns inte
4. Vet du hur mycket ett förlängt underhållsstöd är per månad?
 - Ja, omkring 1000 kr
 - Ja, omkring 2000 kr
 - Ja, omkring 3000 kr
 - Nej

SITUATION IDAG, Alla

Här kommer några frågor kring din ekonomi under tiden du gick på gymnasiet.

5. Fick du pengar från föräldern som du **inte** bodde hos?
 - Ja
 - Nej
 - Minns inte

OM JA I FRÅGA 5:

6. Vilket var det vanligaste beloppet du fick per månad?

- Upp till 1 000 kr
- Mellan 1 000 – 2000 kr
- Mellan 2 000 – 3 000 kr
- Mer än 3 000 kr

Ställs till alla

7. Brukade den förälder du **inte** bor/bodde hos betala några andra kostnader t.ex. kläder, mobilräkning, aktiviteter eller resor?

- Ja
- Nej
- Minns inte

OM JA I FRÅGA 7:

8. Kan du uppskatta värdet av det föräldern betalade?

- Ja, Upp till 1 000 kr
- Ja, Mellan 1 000 – 2000 kr
- Ja, Mellan 2 000 – 3 000 kr
- Ja, Mer än 3 000 kr
- Nej, kan inte uppskatta

OM JA I FRÅGA 5 OCH/ELLER FRÅGA 7:

9. Kände du dig trygg med att du skulle få pengar och/eller att andra kostnader betalades?

- Ja, fick varje månad
- Ja, fick nästan varje månad
- Nej, fick mer sällan
- Nej, fick aldrig eller nästan aldrig någonting
- Minns inte

OM JA I FRÅGA 5 OCH/ELLER FRÅGA 6:

10. Kändes det jobbigt att be den föräldern du **inte** bodde hos om pengar eller att betala annat för dig, t ex kläder, mobilräkning eller resor?

- Ja
- Nej
- Jag bad aldrig/nästan aldrig om pengar
- Vet inte

Ställs till alla

11. Fick du pengar från föräldern du **bor/bodde** hos under gymnasietiden?

- Ja, Upp till 1 000 kr
- Ja, Mellan 1 000–2000 kr
- Ja, Mellan 2 000–3 000 kr
- Ja, Mer än 3 000 kr
- Nej *Gå till fråga 14*
- Minns inte *Gå till fråga 14*

12. Fick du pengar regelbundet från föräldern du **bor/bodde** hos under gymnasietiden?

- Ja, varje månad
- Ja, nästan varje månad
- Nej, fick mer sällan
- Nej, fick aldrig eller nästan aldrig någonting
- Minns inte

13. Kändes det jobbigt att be den föräldern du **bor/bodde** hos om pengar

- Ja
- Nej
- Jag bad aldrig om pengar
- Vet inte

14. Fick du pengar på något annat sätt under tiden du gick på gymnasiet?
T.ex. studiebidrag, lön från extrajobb, annat.

- Ja
- Nej
- Minns inte

15. Betalade du något till föräldern du **bor/bodde** hos, för mat och annat som kostar i hemmet?
- Ja, Upp till 1 000 kr
 - Ja, Mellan 1 000 – 2000 kr
 - Ja, Mer än 2 000 kr
 - Nej
 - Minns inte
16. Vad är orsaken till att du inte sökte förlängt underhållsstöd? Välj ett eller flera alternativ. Du kan också lämna ett eget fritextsvar.
- Jag fick tillräckligt med pengar från den förälder jag inte bor hos
 - Jag fick pengar av den förälder jag bor/bodde hos
 - Det var för krångligt att söka
 - Försäkringskassan övertalade mig att inte söka
 - Jag sökte men Försäkringskassan övertalade mig att ta tillbaka min ansökan
 - Jag tyckte synd om den andra föräldern som jag inte bodde hos
 - Jag ville inte att det ska bli konflikt mellan mig och föräldern
 - Jag behöver inte pengarna
 - Vet inte/Vill inte svara
 - Annat... _____

OM NEJ I FRÅGA 1:

17. Tror du att du skulle ha ansökt om förlängt underhållsstöd om du fått information om att det fanns?
- Ja *Gå till fråga 19*
 - Nej *Gå till fråga 18*
 - Vet inte
18. Varför skulle du inte ha sökt förlängt underhållsstöd även om du fått information? Välj de alternativ, ett eller flera svar. Du kan också lämna ett eget fritextsvar
- Får pengar/tillräckligt med pengar från den förälder jag inte bor hos
 - Får pengar/tillräckligt med pengar av den förälder jag bor hos
 - Tycker synd om den andra föräldern
 - Vill inte att konflikt ska uppstå
 - Behöver inte pengarna
 - Har ingen kontakt med den andra föräldern
 - Annat: _____

19. Kunde Försäkringskassan ha informerat dig om förlängt underhållsstöd på ett bättre sätt?

- Ja, genom att _____
- Nej
- Vet inte

Bilaga 3. Informationsbrev

Dessa två informationsbrev skickades fram till kvartal fyra år 2016 ut från Försäkringskassan till unga inför övergången mellan underhållsstöd och förlängt underhållsstöd.

Brev 1

Hej! Vem betalar underhåll till dig när du fyller 18 år?

Vi skriver till dig för att berätta om ditt underhåll. Hittills har Försäkringskassan betalat underhåll för dig till den förälder som du bor med, och den förälder som du inte bor med har betalat tillbaka underhållet till Försäkringskassan. Den sista utbetalningen görs den 25:e i månaden innan du fyller 18 år och den gäller för den månad då du fyller 18 år.

Kan du få underhållet från din förälder?

Dina föräldrar ska tillsammans försörja dig så länge du går i grundskolan eller gymnasiet, längst tills du fyller 21 år. Nu när du fyller 18 år kan du och den förälder som du inte bor med komma överens om underhållsbidrag. Bidragets storlek beror på föräldrarnas ekonomi och dina behov. Det ska bidra till bland annat kostnader för boende, mat och fritidsintressen. På forsakringskassan.se finns en räknedurra som ni kan ta hjälp av för att räkna ut underhållsbidraget.

Din förälder har också fått information om att ni kan sköta underhållet själva.

Underhållsstöd från Försäkringskassan

Om du inte får underhållsbidrag från din förälder kan du ansöka om förlängt underhållsstöd. Det kan du göra även när din förälder betalar mindre än 1 573 kronor. Du kan få underhållsstöd från och med månaden efter din 18-årsdag och längst till och med juni det år du fyller 20, så länge du går i grundskolan eller gymnasiet på heltid.

Ansök via webben – det är snabbt och enkelt

Om du har e-legitimation eller mobilt bank-id kan du göra din ansökan på forsakringskassan.se/Mina_sidor/Mina_tjanster. Klicka på länken som heter *Ansök om förlängt underhållsstöd - för dig över 18 år som bor hos endast en förälder*.

FK20021 A Fastställt 2015-07-28

Vill du hellre ha en pappersblankett?

Om du vill kan du skriva ut en blankett på forsakringskassan.se/blanketter. Den heter *Ansökan om förlängt underhållsstöd när du bor hos endast en förälder* (5010). Du kan också ringa 0771-524 524 så skickar vi blanketten hem till dig.

Med vänlig hälsning

Försäkringskassan

Brev 2

Du fyller 18 år och kan få förlängt underhållsstöd

Hej!

Vi skriver till dig för att berätta om ditt underhåll. Dina föräldrar ska tillsammans försörja dig så länge du går i grundskolan eller gymnasiet, men längst tills du fyller 21 år. Underhållet ska bidra till bland annat kostnader för ditt boende, mat och fritidsintressen.

Hittills har du fått underhållsstöd från Försäkringskassan. Den sista utbetalningen görs till den förälder som du bor med den 25:e i månaden innan du fyller 18 år och den gäller för den månad då du fyller 18.

Ansök om förlängt underhållsstöd

Du kan få förlängt underhållsstöd från och med månaden efter din 18-årsdag till och med juni det år du fyller 20. Stödet är högst 1 573 kronor i månaden. För att ha rätt till underhållsstöd ska du

- gå i skolan på heltid på grundskolenivå, gymnasienivå eller motsvarande
- bo och vara folkbokförd hos en av föräldrarna eller någon annan som är din vårdnadshavare när du fyller 18 år
- inte vara eller ha varit gift.

Tänk på att du inte kan få underhållsstöd för mer än en månad bakåt i tiden från ansökningsmånaden.

Ansök via webben – det är snabbt och enkelt

Om du har e-legitimation eller mobilt bank-id kan du göra din ansökan på forsakringskassan.se/Mina_sidor/Mina_tjanster. Klicka på länken som heter *Ansök om förlängt underhållsstöd - för dig över 18 år som bor hos endast en förälder*.

FK20021 C Faastställd 2015-07-28

Vill du hellre ha en pappersblankett?

Om du vill kan du skriva ut en blankett på forsakringskassan.se/blanketter. Den heter *Ansökan om förlängt underhållsstöd när du bor hos endast en förälder* (nr 5010). Du kan också ringa 0771-524 524 så skickar vi blanketten hem till dig.

Med vänlig hälsning

Försäkringskassan

Bilaga 4. Studiepopulationens avgränsning

Tabell 6 Steg 1, skapa en grundpopulation

Grupp	Antal
Barn födda 1999 med underhållstöd under år 2016	16 946
Barn och bidragsmottagare som inte bodde tillsammans	829
Avregistrerade bidragsmottagare/bidragsskyldiga	968
Avregistrerade barn	29
Summerade utbetalningar av FUS var noll kr	29
Summa skapad grundpopulation	15 091

Tabell 7 Steg 2, val av individer som ska få enkäten

Grupp	Antal
Barn fick första utbetalningen av Fus under år 2017	7 422
Barn första utbetalningen av Fus under år 2018	1 350
Barn har minst en registrerad utbetalning	123
Barn avregistrerade (utlandsflytt)	29
Barn med skyddad identitet eller avregistrerade (död)	261
Barn som fått avslag på ansökan	680
Barn som har en registrerad ansökan, info saknas i STORE	301
Matchning disponibla inkomster mot DCB fil utan träff	79
Barn boende utomlands	32
Barn med inkomster över 60 tkr	89
Barn som saknar känd bidragsskyldig	501
Unga som gift sig	20
Antal barn som enkäten skickas till	4 204

Bilaga 5. Studiepopulationen fördelat på svarsfrekvens och bakgrundsvariabler

Tabell 8 Studiepopulationen

Bakgrundsvariabel	Värde	Status		
		Total	Bortfall	Svarande
		4 204	3 734	470
Barnets kön	K	48,5 %	47,1 %	56,0 %
	M	51,5 %	52,9 %	44,0 %
Barnets födelse-land	SV	82,9 %	83,2 %	80,9 %
	UF	17,1 %	16,8 %	19,1 %
Bidragmottagarens kön	K	83,5 %	83,6 %	83,0 %
	M	16,5 %	16,4 %	17,0 %
Bidragmottagarens födelseår	Efter 1974	27,9 %	28,2 %	27,7 %
	1970–1974	30,7 %	30,4 %	31,7 %
	1965–1969	24,4 %	24,7 %	23,2 %
	1960–1964	12,6 %	12,5 %	12,3 %
	Före 1960	4,4 %	4,2 %	5,1 %
Bidragmottagarens avregistreringskod	Ingen avregistrering	99,8 %	99,8 %	99,8 %
	Utvandrad	,2 %	,2 %	,2 %
Bidragmottagarens födelse-land	SV	63,5 %	63,5 %	63,8 %
	UF	36,5 %	36,5 %	36,2 %
Nivå högsta utbildning för bidragmottagare	Grundskola	21,9 %	22,0 %	19,6 %
	Gymnasium	50,1 %	50,2 %	50,4 %
	Eftergymnasial	26,9 %	26,6 %	28,7 %
	Ej svar	1,2 %	1,2 %	1,3 %
Bidragmottagarens sysselsättningsstatus	Anställd	77,0 %	76,8 %	78,1 %
	Egen företagare	3,8 %	3,8 %	4,7 %
	Uppgift saknas	19,2 %	19,5 %	17,2 %
Bidragmottagares sektorstillhörighet	Stat	2,3 %	2,3 %	2,6 %
	Kommun	27,5 %	27,6 %	27,0 %
	Landsting	4,8 %	4,8 %	5,1 %
	Offentligt ägda företag, eller statliga affärsverk	3,7 %	3,7 %	3,4 %
	Privata företag	42,5 %	42,1 %	44,7 %
	Uppgift saknas	19,2 %	19,5 %	17,2 %
Senast registreringsår för uppgift om mottagares sysselsättning	Registeruppgift om sysselsättning saknas	,1 %	,1 %	,2 %
	Registeruppgift avser år 2017	96,5 %	96,6 %	95,5 %
	Registeruppgift finns men enbart för tidigare år än 2017.	3,4 %	3,3 %	4,3 %
	Registeruppgift om PGI saknas	,9 %	,8 %	1,5 %

Bakgrundsvariabel	Värde	Status		
		Total	Bortfall	Svarande
Senast registreringsår för uppgift om mottagares PGI	Registeruppgift avser år 2017	92,4 %	92,1 %	94,0 %
	Registeruppgift finns men enbart för tidigare år än 2017.	6,7 %	7,1 %	4,5 %
Bidragsmottagarens PGI-nivå	Registeruppgift saknas	,9 %	,8 %	1,5 %
	1–99 tkr	15,4 %	15,8 %	11,1 %
	100–199 tkr	12,7 %	12,5 %	14,5 %
	200–299 tkr	21,3 %	21,3 %	21,3 %
	300–399 tkr	26,9 %	26,7 %	27,7 %
	400–499 tkr	13,4 %	13,4 %	14,3 %
Bidragsskyldigs kön	minst 500 t	9,5 %	9,6 %	9,8 %
	K	16,8 %	16,6 %	17,9 %
Bidragsskyldigs födelseår	M	83,2 %	83,4 %	82,1 %
	Efter 1974	19,4 %	19,8 %	18,3 %
	1970–1974	27,6 %	27,6 %	26,6 %
	1965–1969	26,9 %	26,9 %	26,4 %
	1960–1964	15,8 %	15,7 %	16,4 %
Bidragsskyldigs avregistreringskod	Före 1960	10,3 %	10,0 %	12,3 %
	Ingen avregistrering	96,6 %	96,5 %	97,2 %
Bidragsskyldigs födelseland	Utvandrad	3,4 %	3,5 %	2,8 %
	SV	59,1 %	59,1 %	60,4 %
Nivå högsta utbildning för bidragsskyldig	UF	40,9 %	40,9 %	39,6 %
	Grundskola	20,3 %	20,2 %	19,8 %
	Gymnasium	50,4 %	51,0 %	46,8 %
	Eftergymnasial	18,6 %	18,5 %	18,9 %
Status bidragsskyldig	Ej svar	10,7 %	10,2 %	14,5 %
	Anställd	64,6 %	64,6 %	64,0 %
	Egen företagare	4,7 %	4,8 %	3,8 %
Bidragsskyldigs sektorstillhörighet	Uppgift saknas	30,8 %	30,6 %	32,1 %
	Stat	2,1 %	2,2 %	1,7 %
	Kommun	9,9 %	9,9 %	9,4 %
	Landsting	1,7 %	1,6 %	2,1 %
	Offentligt ägda företag, eller statliga affärsverk	3,2 %	3,0 %	4,5 %
	Privata företag	52,4 %	52,7 %	50,2 %
Bidragsskyldigs sysselsättning	Uppgift saknas	30,8 %	30,6 %	32,1 %
	Registeruppgift om sysselsättning saknas	10,1 %	9,5 %	14,5 %
	Registeruppgift avser år 2017	84,5 %	84,9 %	80,4 %
	Registeruppgift finns men enbart för tidigare år än 2017.	5,5 %	5,5 %	5,1 %
Bidragsskyldigs pensionsgrundande inkomst (PGI)	Registeruppgift om PGI saknas	11,3 %	10,8 %	15,3 %
	Registeruppgift avser år 2017	77,4 %	77,8 %	74,7 %
	Registeruppgift finns men enbart för tidigare år än 2017.	11,2 %	11,3 %	10,0 %
	Registeruppgift saknas	11,3 %	10,8 %	15,3 %

Bakgrundsvariabel	Värde	Status		
		Total	Bortfall	Svarande
Bidragsskyldigs PGI-nivå	1–99 tkr	14,9 %	15,0 %	14,7 %
	100–199 tkr	12,2 %	12,3 %	10,9 %
	200–299 tkr	14,4 %	14,8 %	12,3 %
	300–399 tkr	22,6 %	22,3 %	22,8 %
	400–499 tkr	13,8 %	14,2 %	11,9 %
	minst 500 tkr	10,7 %	10,5 %	12,1 %
Typ av UHS-ärende då stödet utbetalades under år 2016	UHB	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	ÅBB	0,0 %	0,0 %	0,0 %
	UHB	12,8 %	12,2 %	17,2 %
	ÅBB	87,2 %	87,8 %	82,8 %
Typ av ersättning då stödet utbetalades under år 2016	Fullt stöd	98,0 %	98,1 %	97,4 %
	Reducerat stöd	2,0 %	1,9 %	2,6 %
	Stöd vid växelvist boende	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Tid för senast mottaget belopp av de utbetalningar som gjordes under år 2016	Första kvartalet	,5 %	,5 %	,4 %
	Andra kvartalet	,4 %	,4 %	,2 %
	Tredje kvartalet	,4 %	,4 %	,4 %
	Oktober eller november	,3 %	,2 %	,6 %
	December	98,5 %	98,5 %	98,3 %
Bidragsmottagares/ barnets familjeförhållanden under utbetalningsåret (2016)	Gift	19,0 %	18,2 %	25,5 %
	Sammanboende	7,9 %	8,3 %	5,5 %
	Ensamstående pappa	11,1 %	11,1 %	10,9 %
	Ensamstående mamma	62,1 %	62,3 %	58,1 %
Flagga om bidragsskyldig varit vårdnadshavare	Bidragsskyldig har aldrig varit registrerad som barnets vårdnadshavare	10,0 %	9,4 %	14,5 %
	Bidragsskyldig har/eller har haft vårdnad om barnet	90,0 %	90,6 %	85,5 %
Bidragsmottagarens antal påbörjade sjukfall under perioden mellan, barnets 17-årsdag fram tills 19-årsdagen	0 fall	71,0 %	70,5 %	73,4 %
	1 till 3 fall	27,7 %	28,3 %	25,3 %
	mer än 3 fall	1,2 %	1,3 %	1,3 %
Bidragsskyldigs antal påbörjade sjukfall under perioden mellan, barnets 17-årsdag fram tills 19-årsdagen	0 fall	81,1 %	80,6 %	83,6 %
	1 till 3 fall	18,0 %	18,5 %	15,3 %
	mer än 3 fall	,9 %	,9 %	1,1 %
Anger om bidrags- mottagare hade sjuk- /aktivitetsersättning perioden mellan barnets 17-årsdag fram tills 19-årsdagen	Registeruppgift om sjuk- /aktivitetsersättning finns inte	93,9 %	93,8 %	94,0 %
	Registeruppgift om sjuk- /aktivitetsersättning finns	6,1 %	6,2 %	6,0 %
	Registeruppgift om sjuk- /aktivitetsersättning finns inte	92,8 %	92,8 %	92,1 %

Bakgrundsvariabel	Värde	Status		
		Total	Bortfall	Svarande
Anger om bidragsskyldig hade sjuk-/aktivitetsersättning perioden mellan barnets 17-årsdag fram tills 19-årsdagen	Registeruppgift om sjuk-/aktivitetsersättning finns	7,2 %	7,2 %	7,9 %
Anger om barnet fick vårbidrag, perioden mellan barnets 17-årsdag fram tills 19-årsdagen	Fick inte vårbidrag	91,1 %	90,8 %	93,8 %
	Fick vårbidrag	8,9 %	9,2 %	6,2 %
Disponibel inkomst (per konsumtionsenhet) i hushållet som bidragsmottagare/barnet tillhörde under år 2016	Disponibel inkomst mindre än 60 % av den nationella	27,1 %	27,2 %	25,1 %
	Disponibel inkomst minst lika hög som 60 % av den nationella	72,9 %	72,8 %	74,9 %
Anger om barnets PGI överskridit 60-tkr under år 2017	Under 60-tkr	90,7 %	90,6 %	91,1 %
	Över 60-tkr	9,3 %	9,4 %	8,9 %
Antal barn i hushållet som bidragsmottagare/barnet tillhörde under år 2016	Ett barn	71,8 %	72,2 %	66,8 %
	Två eller flera barn	28,2 %	27,8 %	33,2 %

Bilaga 6. Tabeller, enkätsvar, kön

Bakgrundsvariabeln är kön, pojkar och flickor.

Tabell 9 Svenskfödda och utlandsfödda pojkar och flickor

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Svenskfödd	80	81
Utlandsfödd	20	19
Andel totalt %	100	100

Tabell 10 Enkätfråga 1. Kände du till att det finns förlängt underhållsstöd som man kan ansöka om under gymnasietiden?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	28	28
Nej	72	72
Andel totalt %	100	100

Tabell 11 Enkätfråga 2. Visste du att underhållsstöd betalades för dig till din förälder från Försäkringskassan?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	66	71
Nej	34	29
Andel totalt %	100	100

Tabell 12 Enkätfråga 3. Fick du ett brev i samband med att du fyllde 18 år från Försäkringskassan som handlade om förlängt underhållsstöd?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	11	12
Nej	35	36
Minns inte	54	52
Andel totalt %	100	100

Tabell 13 **Enkätfråga 4. Vet du hur mycket ett förlängt underhållstöd är per månad?**

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	29	31
Nej	71	69
Andel totalt %	100	100

Tabell 14 **Enkätfråga 5. Här kommer några frågor kring din ekonomi under tiden du gick på gymnasiet. Fick du pengar från föräldern som du inte bodde hos?**

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	29	33
Nej	58	55
Minns inte	14	11
Andel totalt %	100	100

Tabell 15 **Enkätfråga 6. Vilket var det vanligaste beloppet du fick per månad?**

	Pojke	Flicka
Antal	59	88
Upp till 1000 kr	41	33
Mellan 1000–2000 kr	54	61
Mellan 2000–3000 kr	2	6
Mer än 3000 kr	3	–
Andel totalt %	100	100

Tabell 16 **Enkätfråga 7. Brukade den förälder du inte bor/bodde hos betala några andra kostnader t.ex. kläder, mobilräkning, aktiviteter eller resor?**

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	31	24
Nej	62	70
Minns inte	7	6
Andel totalt %	100	100

Tabell 17 Enkätfråga 8. Kan du uppskatta värdet av det föräldern betalade?

	Pojke	Flicka
Antal	64	63
Upp till 1000 kr	27	38
Mellan 1000–2000 kr	11	10
Mellan 2000–3000 kr	14	8
Mer än 3000 kr	11	8
Nej	38	37
Andel totalt %	100	100

Tabell 18 Enkätfråga 9. Kände du dig trygg med att du skulle få pengar och/ eller att andra kostnader betalades?

	Pojke	Flicka
Antal	94	126
Ja, fick varje månad	52	49
Ja, fick nästan varje månad	13	13
Nej, fick mer sällan	7	15
Nej, fick aldrig eller nästan aldrig någonting	6	7
Minns inte	21	15
Andel totalt %	100	100

Tabell 19 Enkätfråga 10. Kändes det jobbigt att be den föräldern du inte bodde hos om pengar eller att betala annat för dig, t ex kläder, mobilräkning eller resor?

	Pojke	Flicka
Antal	94	126
Ja	28	39
Nej	18	10
Jag bad nästan aldrig om pengar	46	46
Vet inte	9	5
Andel totalt %	100	100

Tabell 20 Enkätfråga 11. Fick du pengar från föräldern du bor/bodde hos under gymnasietiden?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Upp till 1000 kr	25	33
Mellan 1000–2000 kr	25	19
Mellan 2000–3000 kr	3	5
Mer än 3000 kr	6	3
Nej	27	33
Minns inte	14	8
Andel totalt %	100	100

Tabell 21 Enkätfråga 12. Fick du pengar regelbundet från föräldern du bor/ bodde hos under gymnasietiden?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja, varje månad	39	33
Ja, nästan varje månad	10	14
Nej, fick mer sällan	8	8
Nej, fick aldrig eller nästan aldrig någonting	1	1
Minns inte	2	2
Ej svar	41	41
Andel totalt %	100	100

Tabell 22 Enkätfråga 13. Kändes det jobbigt att be den föräldern du bor/bodde hos om pengar?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	20	22
Nej	22	22
Jag bad nästan aldrig om pengar	14	11
Vet inte	4	3
Ej svar	41	41
Andel totalt %	100	100

Tabell 23 Enkätfråga 14. Fick du pengar på något annat sätt under tiden du gick på gymnasiet? T ex studiebidrag, lön från extrajobb, annat

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	80	90
Nej	16	7
Minns inte	4	2
Andel totalt %	100	100

Tabell 24 Enkätfråga 15. Betalade du något till föräldern du bor/bodde hos, för mat och annat som kostar i hemmet?

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Upp till 1000 kr	14	12
Mellan 1000–2000 kr	4	4
Mer än 2000 kr	2	2
Nej	73	78
Minns inte	6	4
Andel totalt %	100	100

Tabell 25 Enkätfråga 16. Vad är orsaken till att du inte sökte förlängt underhållsstöd? Välj ett eller flera alternativ

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Jag fick tillräckligt med pengar från den förälder jag inte bor hos	4	8
Jag fick pengar av den förälder jag bor/bodde hos	10	6
Det var för krångligt att söka	6	8
Försäkringskassan övertalade mig att inte söka	0	5
Jag sökte med Försäkringskassan övertalade mig att ta tillbaka min ansökan	0	1
Jag tyckte synd om den andra föräldern som jag inte bodde hos	9	7
Jag ville inte att det ska bli konflikt mellan mig och föräldern	8	12
Jag behöver inte pengarna	8	7
Vet inte/Vill inte svara	17	15
Annat sätt	54	53
Antal totalt	117	121

Tabell 26 Enkätfråga 17. Tror du att du skulle du ha ansökt om förlängt underhållsstöd om du fått information om att det fanns?

	Pojke	Flicka
Antal	150	190
Ja	69	74
Nej	15	5
Vet inte	15	22
Andel totalt %	100	100

Tabell 27 Enkätfråga 18. Varför skulle du inte ha sökt förlängt underhållsstöd även om du fått information? Välj de alternativ, ett eller flera svar. Du kan också lämna ett eget fritextsvar

	Pojke	Flicka
Antal svarande unga	23	9
Fick tillräckligt med pengar från den förälder jag inte bor hos	13	33
Får pengar av den förälder jag bor/bodde hos	22	11
Det var för krångligt att söka	26	0
Jag tyckte synd om den andra föräldern	26	0
Ville inte att konflikt ska uppstå	13	11
Jag behöver inte pengarna	43	33
Har ingen kontakt med den andre föräldern	13	11
Annat	13	44
Antal totalt	143	144

Tabell 28 **Enkätfråga 19. Kunde Försäkringskassan ha informerats dig om förlängt underhållsstöd på ett bättre sätt?**

	Pojke	Flicka
Antal	207	263
Ja	43	48
Nej	12	10
Vet inte	45	42
Andel totalt %	100	100